

Jep Bogemans ontwierp deze bio-ecologische sociale woningen te Wilrijk. Foto VIBE

VAN SOCIALE WONINGEN TOT BEDRIJFSGEBOUW

Organische architectuur, een manier van gezond wonen

Vroeger ontwierp Jep Bogemans klassieke gebouwen voor de gezondheidszorg. Deze gebouwen waren echter niet altijd gezond. Door de organische architectuur leerde hij gezond bouwen kennen.

b Kris Van Rossem

Organische architectuur ontstond rond 1900. Een van de uitgangspunten is dat de functie de vorm bepaalt. Rudolf Steiner was een van de grondleggers ervan en het is ook bij het ontwerpen van een Steinerschool in Lier dat Jep Bogemans, samen met Marc Schepens, de organische architectuur voor de eerste keer toepaste. Volgens Jep Bogemans draagt organische architectuur het leven in zich. Het sociale

en de geestelijke dimensie staan voorop. Een gebouw staat steeds in relatie met de bewoners en met de omgeving. “Tenslotte neem je een stuk van de aarde in om een gebouw op te zetten en in de plaats daarvan moet je kwaliteit leveren”, zegt Jep Bogemans. Gezonde materialen spelen daarin een belangrijke rol. Organische architectuur biedt enorm veel vrijheid, je bent niet afhankelijk van de rechte hoek. Het afwijken van de

rechte hoeken maakt het bouwproces niet altijd eenvoudiger of goedkoper, maar het is wel boeiender. Het stelt uitdagingen die een creatieve oplossing vereisen. Het proces met de bouwheer is heel belangrijk. Om de bouwheer meer bij het ontwerp te betrekken, werkt Jep Bogemans vaak met klei- of plasticinemodellen. De kinderen zorgen er vaak voor dat de ouders dicht bij het bouwproject staan. Ieder gebouw heeft een spiritueel aspect, kwaliteiten waartoe de mens zich vanuit zijn ziel aangesproken voelt. De aantrekkingskracht wordt mede bepaald door kleur en vorm, en is specifiek voor ieder mens.

Jep Bogemans is ook actief in de sociale woningbouw. Het sociale aspect trekt hem hier sterk in aan. Sociaal zwakke groepen kunnen zo niet enkel goedkoop huren of kopen, maar ook goedkoop wonen. Door het plaatsen van extra isolatie, het gebruik van zonnepanelen voor het opwarmen van water en het gebruik van regenwater dalen de kosten voor de bewoners. Zij stellen dit sterk op prijs. Voor de sociale huisvestingsmaatschappij is dit allemaal goed zolang het ontwerp binnen het vooropgestelde budget gerealiseerd kan worden. Jep Bogemans bespaart dus op andere zaken bijvoorbeeld door voor een soberdere binneninrichting te kiezen. De sociale huisvestingsmaatschappij voorziet trouwens een budget voor regenwateropvang en zonnepanelen, toch zijn er architecten die dit niet voorzien. Helaas is er geen extra budget voorzien voor betere isolatie.

GEDRAG

De ventilatie in sociale woningbouw is verplicht, maar warmteterugwinning niet, hoewel dat systeem technisch volledig op punt staat. Bewonersgedrag speelt een grote rol bij de rendabiliteit van zulke maatregelen; sommige bewoners kleven nog steeds de ventilatieroosters dicht. Ook bij het reinigen van de regenwaterfilters zie je grote verschillen tussen de verschillende bewoners. Een probleem bij sociale woningbouw is dat het aanstellen van een aannemer via een openbare aanbesteding gebeurt. Jep Bogemans schrijft dus materialen voor waar de aannemers niet altijd bekend mee zijn. Het vraagt soms wat overtuigingskracht om ervoor te zorgen dat ze toch de voorgeschreven bio-ecologische materialen gebruiken. Hij begrijpt niet waarom sommige aannemers zoals schilders liever werken met producten die schadelijk zijn voor hun eigen gezondheid. Als ontwerper heb je weinig invloed op de uitvoering. Je kan enkel maar aanbieden. Zeker bij zelfbouwers laat de uitvoering vaak te wensen over. Zo gebeurt het zelfs dat ze 'vergeten' isolatie aan te brengen hoewel die op het plan natuurlijk wel voorzien was. Ook in de sociale woningbouw vind je vaak slechte uitvoeringen. Veel aannemers zijn nog niet vertrouwd met de principes van luchtdicht isoleren. Sociale huisvestingsmaatschappijen hanteren echter maar één doorslaggevend criterium bij het aanstellen van de aannemer, namelijk de prijs. Vandaag de

Bij sociale woningbouw speelt bewonersgedrag een grote rol bij de rendabiliteit van bepaalde maatregelen; sommige bewoners kleven nog steeds de ventilatieroosters dicht. Foto VIBE

dag is er al wel meer aandacht voor duurzaam bouwen. Jep Bogemans hoopt dat er binnenkort meer aandacht zal zijn voor bio-ecologisch bouwen en ten slotte voor organische architectuur, wat hij als ideaal beschouwt.

WELEDA

Geert Groessens van Weleda legt uit dat de oprichters van Weleda in België zich eerst in het buitenland gingen bijscholen in de antroposofische geneeskunde. Deze geneeswijze, die Rudolf Steiner en Ita Wegman verder hebben uitgewerkt, bekijkt alles vanuit een globale visie op mens en natuur. De keuze voor een organisch en bio-ecologisch bedrijfsgebouw lag dan ook

Bij het ontwerp van het bedrijfsgebouw van Weleda lag de nadruk op het zichtbaar maken waar de antroposofische geneeskunde voor staat. Dit uit zich in de organische vormgeving met soepele lijnen.

Foto Weleda

De bezoekers die dit bedrijfsgebouw van Weleda binnenkomen, spreken van een verademing. Foto VIBE

In de inkomhal verwelkomt dit schilderij van Erik Rau de bezoekers van Weleda. De witte menselijke figuur in het midden staat symbool voor gezondheid. Op die menselijke gezondheid werken twee krachten in. Langs rechts in het groen geschilderd zie je de aartsengel Rafaël, de opbouwende en genezende kracht. Langs links beïnvloedt de aartsengel Michael de mens met verhelderende inzichten. Wanneer deze twee krachten in evenwicht zijn, heb je een goede gezondheid, volgens de antroposofische geneeskunde. Foto VIBE

voor de hand. Zo kwamen ze acht jaar geleden bij Jep Bogemans terecht voor het ontwerp van hun bedrijfsgebouw. Bij het ontwerp lag de nadruk op het zichtbaar maken waar de antroposofische geneeskunde voor staat. Dit uit zich in de organische vormgeving met soepele lijnen omdat de mens nu eenmaal niet uit kubussen is opgebouwd. Maar ook in de keuze van de materialen merk je de antroposofische achtergrond. De koperen dakbedekking bijvoorbeeld is helemaal niet ecologisch, maar koper is wel een van de metalen die het genezingsproces op gang brengen. Jep Bogemans zou nu niet meer voor koper kiezen, hoewel het een vrije vormgeving toelaat. In nieuwere ontwerpen gebruikt hij o.a. EPDM rubberfolie, al dan niet in combinatie met groendaken. Deze oplossing is minder milieubelastend en laat een even vrije vormgeving toe. De keuze voor larikshout weerspiegelt weer het geneeskundige aspect. Hars van de lariks werkt genezend bij infecties van de luchtwegen. De muren in het hele gebouw kregen een kleurtje, omdat kleuren ook in de geneeskunde een belangrijke rol spelen. Zelfs water dat gebruikt wordt in homeopathische geneesmiddelen kreeg een plaats in de hal van het gebouw in de vorm van een klein vijvertje.

Kantoor en labo

Het oorspronkelijke gebouw bood plaats aan zes medewerkers, die allen in dezelfde ruimte zaten. Het personeelsbestand van Weleda is ondertussen gegroeid tot 15 medewerkers. Het gebouw moest uitgebreid worden. De uitbreiding waarvan je op p. 7 een technische fiche terugvindt, is rationeler dan het eerste gebouw en wel volledig uit bio-ecologische materialen opgebouwd. Het nieuwe management had minder tijd voor deze uitbreiding en alles moest dan ook snel en efficiënt verlopen. Een bedrijfsgebouw moet aan andere eisen voldoen, bijvoorbeeld wat betreft brandweerstand. Daarom bestaan de muren uit klassiek metselwerk en een spouw. Binnen in het gebouw werd veel aandacht besteed aan het gebruik van gezonde materialen zoals gipsvezelplaten en natuurverven.

De mensen die in het gebouw werken, vinden het een aangename werkomgeving. Het voelt als een thuis wanneer je er lange tijd werkt. Dat is een gevoel dat je in een ander kantoorgebouw niet zo snel zal krijgen. Ook de bezoekers die in het gebouw binnenkomen, spreken van een verademing. Dit psychologische effect was van meet af aan belangrijk. Het labo heeft geen klinisch karakter; het is een mensvriendelijke omgeving die toch heel hygiënisch is. Soms zijn de vereisten van een bedrijfsgebouw met een labo perfect combineerbaar met natuurlijke materialen. Zo moet vloerbedekking heel goed reinigbaar zijn, wat met linoleum perfect kan. Andere plannen zijn dan weer niet verenigbaar met de eisen van een labo. Zo wilde Weleda water uit een eigen bron gebruiken. De kwaliteit van dit bronwater viel tegen en uiteindelijk gebruiken ze nu leidingwater.

TECHNISCHE FICHE

ALGEMENE GEGEVENS

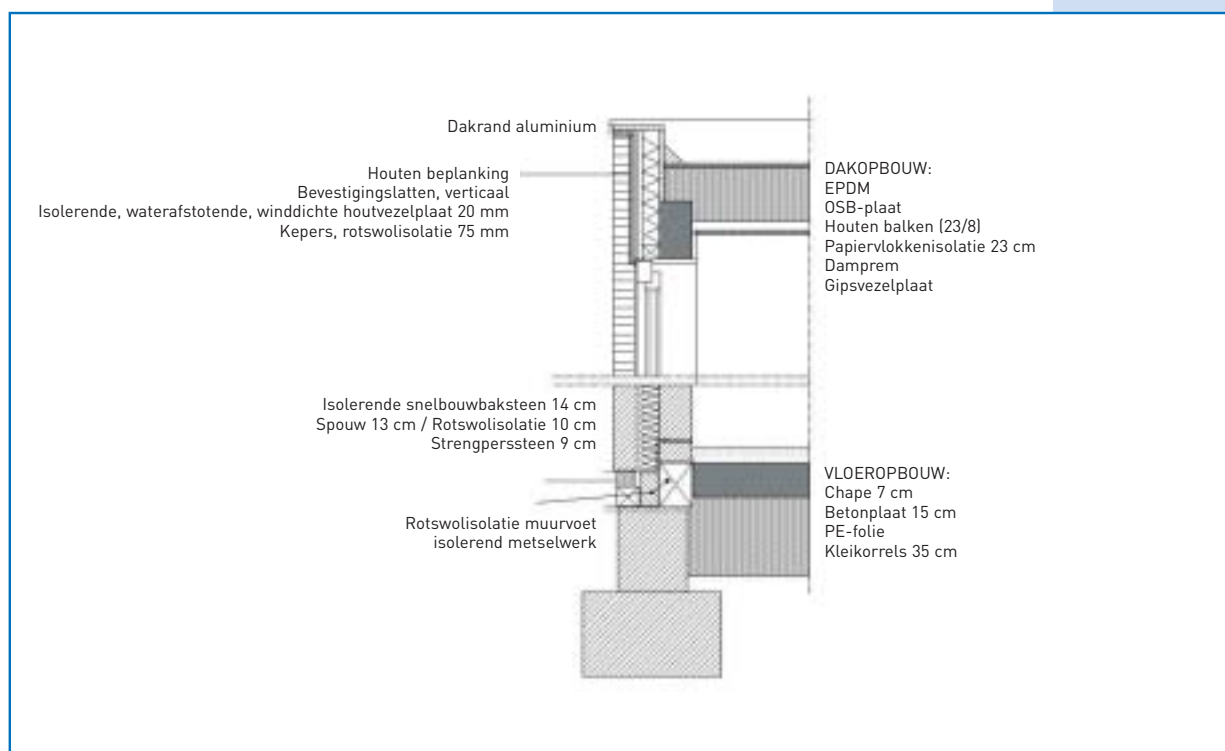
Architect: Atelier voor organische & ecologische architectuur, Jep Bogemans
Renovatie: 2005/2006
Bereikbaarheid met openbaar vervoer: bushalte vlakbij
Oriëntatie: bureaus aan de oostkant

MATERIALEN

Buitenwanden: strengperssteen, spouw, rotswol, isolerende snelbouw
Binnenmuren: gipsvezelplaten
Muurafwerking: metselwerk, natuurgipspleister en natuurverf
Ramen: aluminium
Vloer: linoleum en ceramiek
Dak: onbehandeld oregonhout, dakplaat: formaldehydearme OSB, papiervlokkenisolatie, damprem, dakfolie: epdm

ENERGIE

Hoofdverwarming: aardgas, hoog rendement CV
Isolatiepeil: K 35
Beglazing: 1,1 W/m²K
Elektriciteit: verlichting met spaarlampen en volspectrum-lampen
Ventilatie: natuurlijke ventilatie met zelfregelende roosters

DIKTES ISOLATIE

	DIKTE	MATERIAAL
DAK	18-23 cm	papiervlokken
MUUR	14 cm	isolerende snelbouwsteen
	10 cm	rotswol
VLOER	35 cm	kleikorrels